

i napisala na šest tipkanih stranica. Razumije se da sam na tih šest strana mogla reći vrlo malo toga i samo u posve općenitoj formi, ali sam u granicama datih propozicija ipak nastojala obaviti taj posao na najbolji meni mogući način. Što su napisali ostali autori o usmenoj književnosti, a prvenstveno o njezinu srpskom dijelu, koji je s hrvatskim najuže povezan i prepleten, nije mi bilo poznato, ni dok sam pisala svoj tekst niti kasnije.

Moj dio teksta objavljen je u knjizi na str. 134—135, toliko skraćen, a ujedno ipak i znatnije proširen, te od početka do kraja sav drukčije stiliziran, tako da ga više ne mogu smatrati svojim. Neki drugi autori primijetili su u svojim tekstovima slične ili još krupnije redakcijske izmjene.

Od časa kad sam predala svoj tekst pa do njegova objavljivanja samo sam jednom za nj čula. Naime, neposredno prije štampanja knjige donio mi je predstavnik redakcije na uvid dio teksta koji je tematski meni pripadao i zatražio da mu u roku od jednog ili dva sata usmeno saopćim svoje najnužnije primjedbe. Upozorila sam na neke evidentne faktografske pogreške i stavila opću primjebdu da je moj tekst veoma izmijenjen redakcijskim zahvatima. U onome momentu, postavljena već pred gotov čin, tj. pred potpuno redigiran rukopis knjige, nisam mogla ništa više učiniti. Ipak, da sam tada poznavala knjigu u cjelini, bila bih zatražila da se moje ime izostavi sa popisa autorâ. Ostali suradnici dobili su na jednaki način »mogućnost« ispravljanja svojih tekstova — u situaciji kada se više ništa važnije nije moglo izmijeniti.

Tada sam ujedno saznala da je rukopis bio redigiran i mijenjan u nekoliko etapa, da su ga sređivali i sovjetski i naši urednici te da su na kraju sporazumno pripremili tekst koji je sada pred nama.

Da će se knjiga pojaviti i u hrvatskosrpskom prijevodu, saznala sam onda kada i svi ostali čitaoci — nakon njezina izlaska.

U predgovoru tom našem prevedenom izdanju govori se o »autorskom kolektivu«, pa i o tome da se ova monografija »odlikuje ne samo svojom novošću prvog celovitog savremenog etnološkog obuhvata naroda Jugoslavije, već i tom novošću što su mnogi individualni pogledi usklađeni i postali kolektivni«. Kakav je stvarno bio taj »autorski kolektiv« i njegovi »kolektivni pogledi«, vidi se, mislim, i iz ovoga mog osvrta. Ovaj osvrt i nije kritika knjige, on je prvenstveno informacija, informacija o tome da u ovome promašenom skupnom djelu tzv. autorskoga kolektiva uopće nije bilo, i upozorenje da na ovakav način ne bi ubuduće trebalo pripremati više nijednu knjigu. On je, napokon, i pokušaj da sebe i ostale autore opravdam pred javnošću zbog onih propusta u knjizi za koje mi ne možemo snositi odgovornost.

Maja Bošković-Stulli

SVETOZAR MATIĆ, NAŠ NARODNI EP I NAŠ STIH. Oglеди i studije. Matiča srpska, Novi Sad 1964, 358 str.

Kada se nađu na okupu sabrani važniji članci jednog autora, pisani kroz dugi niz godina i posvećeni zajedničkoj tematici, uz to članci autora čije je ime utkano u studij određene naučne discipline u svome vremenu, onda je takva knjiga uvijek instruktivna i svakom stručnjaku zanimljiva i korisna — pa ma kakvu kritiku ona izazvala.

O Matičevoj knjizi mogu govoriti samo s podvojenim mišljenjem. Gledam je kao dio povijesti nauke; nalazim u našoj usmenoj književnosti, kao njezinu već pređenu ali nezaobilaznu stranicu; nalazim u njoj poticaje i ponekad vrlo dobre indikacije za razmatranje nekih važnih pitanja naše narodne epike; napokon, nalazim, toliko brzopletih, ishitrenih i neprovjerenih teza i pojedinačnih tvrdnji da je ne mogu čitati bez stanovitog negodovanja.

Knjiga je podijeljena na četiri djela, od kojih su prvi i drugi, te treći i četvrti po člancima koje sadrže među sobom bliže povezani. Naslovi su im ovi:

1. *Prilozi kritici Vukovih tekstova*, 2. *Epsko pevanje u Sremu*, 3. *Prilozi o stilu epske pesme*, 4. *Oglеди o istoriji našeg epa*. Na početku knjige, kao njezin

uvod i motto, objavljuje se članak *Fruškogorske legende*. Članci su u prvom i u drugom dijelu knjige ovi: *Vukov odnos prema ekavskim pjesmama narodnim, Vukova prva Pjesnarica, Vukovi Komadi od različitijeh kosovskih pjesama, Koprena na ruci, Pesme starca Raška, O obliku »Srblija, Vuk i Muškatirović, Čija je pesma »Marko Kraljević i Filip Mađžarinu« (I dio); Poreklo kosovskih pesama kratkoga stiha, Odrbrana teze o kosovskim pjesmama, Poreklo pesama o Nemanjićima, Višnjic u Sremu (II dio).*

U uvodnom članku o fruškogorskim legendama iznose se autorova osnovna shvaćanja, kojima će biti prožeta prva dva dijela knjige. Autor tu kazuje kako je Vuk donio odluku: »sremske pesme će objavljivati kao hercegovačke, jer su sve junačke pesme hercegovačkog porekla. To je Vuk i objavio celom svetu u predgovoru drugoj Pjesnarici« (1815). Zbog jezične je reforme, po autorovu mišljenju, prikriveno na dugo vrijeme pravo stanje stvari, pa se još uvijek ne uvida da su mnoge Vukove jekavske pjesme bile zapisane u Srijemu ili ispisane iz rukopisnih pjesmarica. No premda su pjesme objavljene jekavštinom, ostali su u njima znaci za raspoznavanje, jezični, geografski i kulturnohistorijski, koji otkrivaju njihovo srijemsko porijeklo. Pjesme o Kosovu i Nemanjićima mogao je Vuk čuti samo u Srijemu. U Fruškoj gori ponikla je nova nacionalna misao i nova književnost, i tu se je »tom nacionalnom mišlju nadahnuta, stvorila i naša nova usmena književnost«. Po svom su jeziku i duhu te srijemske pjesme dio građanske književnosti XVIII st.(i građanske pjesmarice toga vremena sadrže epske pjesme). Te pjesme, te fruškogorske epske legende, sačuvala su svoju nacionalnu i političku vrijednost sve do XX st.; »najveći nacionalni ideolog naš, Jovan Cvijić, pozivaće se na narodne pesme, u prvom redu na fruškogorske legende, i na njima zidati nacionalne planove i nadahnuća.«

Osnovna je misao, dakle, ta da su Vukove pjesme, a osobito one s kosovskom i pretkosovskom srpskom tematikom, sa tematikom koja sve do danas čini srž i ponos srpske nacionalne misli, nastale i zapisane u Srijemu, u naprednijoj i u politički — kulturnom smislu pijemontskoj srpskoj građanskoj sredini, a ne u Hercegovini i Crnoj Gori, tim klasičnim junačkim epskim krajevima, kako se to obično misli i kako je Vuk htio predočiti.

Već u ovome prvom članku nailazimo na takav gusti splet tačnih zapažanja i autorskih proizvoljnosti da bismo, ukoliko bismo ih htjeli potanko razmotriti, morali napisati dulji tekst od autorova. Zadovoljit ćemo se za sada samo primjedbom da je Vukov predgovor drugoj Pjesnarici interpretiran u članku prilično netačno. Vuk, naime, samo iskazuje svoju dilemu kojim govorom da objavi pjesme (u jednom vremenu kada nije imao i nije mogao imati osjećaj za precizno donošenje tekstova tačno onako kako se kazuju ili pjevaju), pa je vrlo prostodušno odlučio da će objaviti »sve junačke pjesme i ženske, koje su po prilici iz Hercegovine i iz Bosne došle, hercegovački, a ženske, osobito one koje se po Hercegovini i po Bosni slabo pjevaju, sremački«. Vuk, dakle, na ovome mjestu samo objašnjava svoje kriterije po kojima je neke pjesme donio ijekavski a druge ekavski, priznajući indirektno i nepouzdanost toga svog postupka, a nije mu do toga da svjesno prikrije pretpostavljeno srijemsko porijeklo pjesama, kako to predočuje Matić (koji je time ipak upro prstom na veoma važno i često zataškavano pitanje Vukova redigiranja tekstova).

U članku o Vukovu odnosu prema ekavskim pjesmama razvija autor već spomenute svoje teze o Vukovu ijekaviziranju pjesama. Da je Vuk zaista tako postupao, to je tačno, i dobro je što Matić na to upozoruje — samo kad ne bi bilo drugih proizvoljnosti. Kada autor, npr., po samoj riječi »intov« u »Zidanju Skadra« zaključuje da je cijela pjesma došla iz Srijema, onda je tu dokazni postupak zaista čudesno pojednostavljen.

U istome članku govori Matić i o ikavizmima Vukovih pjesama. I otkriva pri tom veliku nedosljednost. Dok su mu ekavski oblici u ijekavskim pjesmama uvijek znaci za raspoznavanje negdašnjega jezičnog oblika cijele pjesme, dotle jekavske oblike u ekavskim te ikavske u jekavskim pjesmama razmatra kao pojave koje imaju samo metričku važnost. (Kao da miješanje sva tri govora nije opća pojava u našim narodnim pjesmama, pojava koja s jedne strane sačinjava njihov stil a ujedno svjedoči, već sama po sebi, o prepletanju i povijesnim kretanjima pjesama u svim smjerovima; dok s druge strane, u pojedinom slučaju, svaki od tri oblika

izgovora podjednako može katkada biti i indikator o porijeklu nekog teksta.) Matić olako likvidira ikavizme u »Hasanaginici« i u pjesmi o Jakšićima u Relkoviću »Satiru« pa spominje kao aksiom da su pjevači »pesmu primljenu u tuđem izgovoru preneli u svoj maternji izgovor, ali samo u izviesnom stepenu«, iako da je tek Vuk, prenijevši te pjesme u svoju zbirku ijekavštinom, »dao potpuni red i pravilnost«. Otkuda mu ta sigurnost da bez ikakva dokaza (i čak dijelom protiv postojećih dokaza) iznosi tvrdnje o prvotnom izgovoru tih dviju znamenitih pjesama, i otkuda mu ta nedosljednost da oštro osuđuje Vuka kada ukida ekavizme a odobrava mu kad ukida ikavizme — to će ostati autorova tajna.

Matić spominje u ovom članku i »Smrt majke Jugovića« kao dokaz (uz pjesmu iz »Satira«) da su »Srbi u Slavoniji i Hrvatskoj, jekavci, preneli poneku pesmu sremsku u jekavštinu«. Otkuda zna kojim se putem kretala i kako se mijenjala pjesma o majci Jugovića, ostaje također tajna.

U članku o Vukovoj prvoj Pjesnarici (iz godine 1814) nastoji autor dokazati da Vuk nije te pjesme sačuvao u sjećanju iz svog djetinjstva u Tršiću, nego je najveći njihov dio prepisao iz srijemskih građanskih pjesmarica. Dokazuje to analizom jezika i kulturnopovijesnih osobina pjesama, kao i adekvatnim temama pojedinih pjesama iz građanskih pjesmarica. Misao je zanimljiva i nije lišena nekih osnova, ali je i opet pretjerivanjem, brzopletošću i uopćavanjima dovedena do apsurdna. Matić je dokazao faktografski da je neke od donesenih pjesama Vuk mogao tek kasnije naučiti. On je pokazao i to da pojedine pjesme po tonu i kulturnim elementima ne odgovaraju Srbiji Vukova djetinjstva, nego zaista više Vojvodini, pa i njezinim pisanim pjesmaricama — ali to još nije dokaz da baš i te pjesme nisu mogle i usmeno doći u Srbiju. Moguće je da je Vuk pojedine pjesme zaista uzeo iz pjesmarica, a neke da je čuo i zapamtio kasnijih godina; njegovu tvrdnju o pamćenju svih pjesama iz djetinjstva ne treba shvatiti sasvim doslovno i rigorozno. Ali da je pretežnu većinu pjesama pokupio iz rukopisa a ne iz usmenoga kazivanja, ostaje proizvoljna tvrdnja; utoliko prije što Matić do te tvrdnje dolazi putem općih zaključivanja, uz prilično oskudne podatke o pjesmaricama, umjesto da svoju tako smionu tezu zasnjuje na konkretnim usporednim analizama tekstova. On je ipak indirektno iznio važno upozorenje o međusobnoj vezi građanskih pjesmarica i narodnih pjesama, pa bi njihova konkretna i minuciozna usporedna analiza bila zahvalan zadatak za buduća istraživanja.

Matić je u ovome članku iznio još jedno važno upozorenje: predočio je kako je Vuk pjesme iz toga prvog izdanja mijenjao u kasnijim izdanjima, prenoseći tekstove u ijekavštinu. Polazeći tragom tih Matićevih upozorenja, dolazimo do činjenica koje iznenađuju i pomalo šokiraju, premda znamo već otprije da je Vuk redigirao svoje tekstove.

Evo nekoliko primjera iz pjesama što ih je Vuk iz »Pjesnarice« (1814) prenio u kasnija izdanja (služimo se Prosvetinim izdanjem god. 1953. Vukove prve knjige pjesama.) Prenošenje iz ekavštine i ikavštine u ijekavštinu uzimamo kao činjenicu o kojoj ne treba ovdje posebno raspravljati. No ima i drugih izmjena. Vuk je, napr., uz ijekavštinu, sistematski unosio i turcizme u iznova redigirane tekstove pjesama, mijenjao lična imena, dodavao pojedine stihove itd. (a pri tom su ipak prva i druga redakcija pjesme ostajale do te mjere identične da o nekoj eventualnoj novoj varijanti iste pjesme u tim slučajevima ne može biti govora). U pjesmi br. 300 (prije: 25) stih »tankom žicom ibrišima«, glasilo je prije »tankim koncem svilenijem«, a dativ »tebi« pretvoren je u dijalektalno »tebek«. U pjesmi br. 322 (prije br. 6) Ali-beg je zamijenio prijašnjeg Ljubivoja. U pjesmi 362 (= 38), uz ostalo, prozor je pretvoren u pendžer, a u br. 392 (= 31) stih »Đul-djevojka pod đulom zaspala«, kao i daljnja igra tom riječju, nastali su prema prijašnjemu »Smilj-devojka pod smiljem zaspala«. U pjesmi 429 (= 7) pretvoreno je blago u šičar. U pjesmi 544 (= 47) stihovi: Sinoć meni kara-haber dođe /kara-haber a u kara-doba, glasili su prije: Sinoć meni crna knjiga dođe/ crna knjiga, a u crno doba. U pjesmi 554 (= 62) trinaesterac je pretočen u jedanaesterac, tako da stihovima: Kako s' ona istopila gruda snijega/ onako se srce moje topi za tobom, odgovara kasnija forma: Kako s' topi ona gruda snijega/ 'nako s' topi srce moje za tobom. U pjesmi br. 533 (= 40) Smilja je pretvorena u Zejnu, karanfil u đulistan, dodana je šećerli-baklava, od štete je postao zulum, od gradine bašča,

od veza derdef, a od lanca sindir. U pjesmi br. 287 (=16) od Ranka i Milice postali su Jovo i Marija, a od bijele hartije mrki murećep; pjesma je dobila podnaslov da je »sarajevska«.

Matić je upozorio na te izmjene, a mi smo ih poblizje razmotrili. One, doduše, nisu još potvrda za široko zasnovanu Matićevu teoriju o srijemskome građanskom porijeklu Pjesnarice, ali i te kako jasno upozoruju na to kako bi potrebna bila podrobna tekstološka analiza svih Vukovih pjesama.

Govoreći o nepouzdanosti Vukovih navedenih izvora pjesama u Pjesnarici, Matić nije spomenuo najeklatantniji primjer: donoseći Hasanaginicu, navodi Vuk u podnaslovu: »Također Serbalja Muhamedarškoga zakona«, a poslije teksta spominje da je Fortis preveo tu pjesmu na talijanski a Goethe na njemački. No Vuk tu nije priznao da je i on sam upotrijebio Fortisov tekst i da tu pjesmu nije nigdje usmeno čuo — što više nije krio u kasnijim izdanjima. (Pjesnarica je, dakako, bila Vukov prvenac, gdje je on, često zbog neznanja, dopuštao sebi ponešto više nego kasnije, ali te činjenice treba utvrditi.)

U članku o Vukovim Komadima kosovskih pjesama dokazuje autor da ih Vuk nije čuo od oca, nego ih je uzео iz neke srijemske pjesmarice, a u članku »Koprena na ruci« dokazuje na temelju riječi koprena da pjesma o Kosovci djevojci potječe iz Srijema. U članku o starcu Rašku zastupa Matić gledište da Raškove pjesme potječu iz Srijema, premda Raško ondje nikada nije bio, a neke od onih pjesama što ih Vuk pripisuje Rašku da potječu od drugih kazivača (od Zivane i Jece) ili da su uzete iz rukopisâ. U članku o obliku »Srbliji« dokazuje autor da je ta riječ srijemska i slavonska, a nije crnogorska ni hercegovačka. Govoreći o Vuku i Muškatiroviću, utvrđuje Matić da je Vuk oko 1.000 poslovice uzео iz Muškatirovićeve zbirke; a govoreći o Marku i Filipu Madžarinu, dokazuje analízom teksta da je tu pjesmu Vuku priopćio Tešan Podrugović.

Svi ovi članci pojedinačnim manjim primjerima podupiru osnovnu Matićevu, nazovimo je srijemsku tezu. Pisani su jednakom metodom, s pojedinim dobrim iskrama misli, što ih zatim pokvare brojne proizvoljnosti. (Kritiku pojedinačnih Matićevih navoda, pisanu vrlo detaljno i pomalo žučno, dao je N. Banašević, pa na nju upućujemo zainteresirane čitaoce: Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor, XXXI, 1965, sv. 3—4.)

Od načelnih pitanja iz ovih članaka osvrnut ćemo se samo na dva: na to kako Matić u članku o »Srbliji« olako odriče svaku originalnost zbirka pjesama, objavljenim poslije Vuka, pa i u samim Vukovim zbirka masovno nalazi kompilacije Vukovih pjesama iz ranije izdanih zbirki (npr. u Vrčevića i Maksima Škrlića). Naravno da je i takvih odjeka Vukovih pjesama bilo, ali Matić (i ne samo on) tumači te pojave odviše jednostavno i odviše jednostrano. Iz njegovih teza proizlazi zapravo ovo: Vuk je uzimao pjesme iz pisanih pjesmarica, a kasniji pjevači i zapisivači uzimali su ih od Vuka — pa prave i trajne usmene tradicije, prema tome, nema, ona je fikcija.

Druga se naša primjedba odnosi na članak koji govori o Podrugoviću, gdje se tekstološkom analizom nastoji dokazati autorstvo pjesme o Filipu Madžarinu, npr. usporedbama nekih opisa i drugih tzv. općih mjesta; to je kao način ispitivanja vrlo dobar put, ali u ovom slučaju ipak nije dovoljno pouzdan iz dva razloga: 1. takve bi analize trebalo vršiti minucioznije i detaljnije, 2. znajući kako se Vuk slobodno odnosio prema tekstovima, a osobito prema opisima i drugim formulama, valjalo bi prethodno utvrditi nije li možda Vuk sam identične ili međusobno slične opise prenio iz jedne pjesme u drugu.

Članci o kosovskim pjesmama i o Nemanjićima pripadaju u okvire istih autorovih teza, ali su po nekim pitanjima posebno značajni i, mislim, u osnovi pravilno usmjereni.

Glavna je autorova misao o kosovskim pjesmama kratkoga stiha ta da su one nastale u Srijemu u XVIII st., a i u Vukovo doba pod utjecajem buđenja srpske nacionalne misli, osobito oko manastira, te da su ih Vukovi pjevači ondje i naučili; a dijelom da te pjesme potječu i iz građanskih pjesmarica (poznato je, npr., da pjesmarica Avrama Miletića iz XVIII st. sadrži i pjesme s kosovskom tematikom). Matić iznosi uvjerljive primjere kojima predočuje srodnosti među kosovskim epskim pjesmama i pisanom književnošću u Vojvodini onoga doba.

Da se zadovoljio time da pokaže kakvu je važnu ulogu odigrala građanska nacionalna misao u Srijemu za obnovljenu popularnost kosovskih i nemanjičkih pjesama i za njihovo novo oblikovanje s onim istaknutim nacionalnim patosom koji znamo iz Vukove zbirke i koji odgovara baš onom vremenu, Matić bi bio dao originalan i uzoran doprinos proučavanju tih pitanja. Ali je on u svojoj isključivosti išao do krajnosti, pa je porekao da je izvan Srijema uopće moglo biti kosovskih pjesama i odrekao im je svaki stariji usmeni kontinuitet. Time je izazvao otpore koji su dijelom opravdani.

Uz put je Matić izrekao tačnu misao o neodrživosti epskih ciklusa jer tematski najstarije pjesme mogu po postanku biti i najnovije.

Govoreći o kosovskim pjesmama, Matić naširoko raspravlja i o nevrjednosti zbirki pjesama izdanih poslije Vuka (u povodu pjesama koje su iz Vukove zbirke prešle u zbirke kasnijih sakupljača). Svoje nerazumijevanje živog funkcioniranja narodne pjesme pokazao je tu vrlo očigledno. Za njega je »očevidna i prosta stvar: epska pesma se čuvala usmeno, dokle god je prosveta bila daleko od naroda (u doba stare prosvete naše). Ali čim je prosveta postala pristupačna narodu (sa upotrebom štampe i narodnog jezika u književnosti), odmah je prestala i potreba usmenog održavanja pesme; njega je zamenila knjiga, a trajala je i dalje samo folklorna navika guslarskog pevanja« (str. 111).

Kao da i u toku srednjeg vijeka nije bilo oblika i načina kojima su prosvjeta i knjiga prodirale do naroda; kao da je polovina XIX st. u Bosni i Hercegovini (o kojoj je tu riječ) zaista značila takav silan prodor prosvjete u narod; kao da sva ta međusobna prepletanja i utjecaji nisu bili vjekovna pojava, koju treba veoma pažljivo i oprezno proučavati, a koja je zaista znatnije pojačana od XIX st., s time da se tek danas, u najnovije vrijeme, počinje vidno očitovati opći uzmak epike pred drugim oblicima kulture (držeci se ipak na više mjesta u tradiciji još uvijek); i napokon, kao da je jasno na koji se to način u biti razlikuje »usmeno održavanje pesme« od »folklorne navike guslarskog pevanja« (tamo gde nema »usmenog održavanja«, mora i »folklorna navika« ubrzo nestati).

Koliko Matić potcjenjuje usmenu tradiciju (pa stoga možda i traži s takvom upornošću pisane izvore Vukovim pjesmama), očituje se u članku o Višnjiću gdje kaže: »Izlazak narodnih pevača pred Vuka Karadžića značio je izlazak iz tame, uskosti i prolaznosti usmenog književnog stvaranja u široku javnost i dugi život pisane književnosti i kulturne istorije narodne.«

Zašto se netko tako malo cijeni usmeno književno stvaranje da ga gleda kao pojavu usku i prolaznu, izvan tokova kulturne povijesti svoga naroda — zašto se on tim stvaranjem bavi i piše o njemu knjige, ostat će zagonetkom.

Time smo završili razmatranje prvih dvaju dijelova Matićeve knjige te prelazimo na treći i četvrti, o kojima ćemo, zbog dosadanje velike opširnosti, morati govoriti znatno kraće.

Tu su objavljeni ovi članci: *Šablon u epskim pjesmama narodnim, Hajdučko odevanje, Borba rečima u narodnoj pesmi* (III dio — o stilu epske pjesme); *Otkad počinje naše epsko pevanje, Tragovi stiha na stećcima, Iz istorije našega stiha, Tvorci narodnog epa, Narodna pesma u Vukovu Rječniku, Akcenat u našem stihu* (IV dio — o historiji naše epske poezije).

Od članaka u trećem dijelu knjige, u stvari, samo prvi govori o pitanjima stila. Pisan je pod stanovitim utjecajem Gesemanna, a navodi primjere tzv. šablonskih uvoda, epskih ponavljanja, opisivanja stalnih situacija, te postojanih stihova, riječi, brojeva, imena. S obzirom na to da je prvi put objavljen već godine 1921, ovaj članak ima svoju vrijednost u tako oskudnoj povijesti proučavanja stilskih sredstva i posebno formula u našoj narodnoj poeziji.

Članak o hajdučkom odijevanju prikazuje sociološku važnost pljačke u hajdučkom životu, predočenu kroz temu odijevanja u pjesmama. Članak o borbi riječima iznosi niz primjera o nadmetanju riječima među junacima prije boja.

U četvrtom dijelu knjige prvi članak govori o počecima naše epske poezije. Autor drži da su Srbi imali epsku poeziju već u vrijeme Nemanjića i da Ljetopis popa Dukljanina sadrži jasne tragove epskih pjesama. Na epiku gleda kao na dvorsku feudalnu poeziju, primljenu iz zapadne Evrope, ali da je već i prije nje

u nas bilo rašireno guslarsko deseteračko pjevanje. U svom se članku bavi i bugaršticama koje razmatra kao direktan nastavak srpskoga feudalnog epskog pjevanja. Pokušava prikazati razliku među srpskim i hrvatskim epskim pjevanjem (na str. 230), ali je to mjesto ostalo neizrađeno i nerazumljivo. Na istoj strani navodi da je bugarštica o Marku i Andrijašu nesumnjivo srpska, a ona o Radisavu Siverincu bosanska (obje iz Hektorovičeva *Ribanja*). Da je govorio o njihovu motivskom porijeklu, tvrdnja bi bila nesigurna i neprovjerena, ali teoretski moguća. No kada govori o tim pjesmama samim po sebi, ovakvima kakve ih poznamo u njihovoj hvarskoj ikavštini s čakavskim osobinama, s tolikim crtama njihova dalmatinskoga hrvatskog ambijenta, zapisane iz usta dvojice ribara otočana, pa makar i otpjevane onim tzv. srpskim načinom, onda ova i tolike njoj slične tvrdnje, izrečene baš kao i ova naoko usputno, postaju tako zamorne i mučne, tako nepotrebne danas. Bilo bi tako dobro ne osvrtni se na njih kada te tvrdnje ne bi potjecale iz davno otrovanih izvora i kada se upornim njihovim ponavljanjima ne bi stvarao privid jedne znanstvene činjenice. I čemu to danas? Autor ni na drugim mjestima gotovo nikad ne vidi hrvatski udio u srpskohrvatskoj narodnoj epici, pa spominje samo srpsku i muslimansku komponentu. (Vidi, npr., str. 88—89, 136, 209, 218, 221 i dr.).

U istom članku govori Matić ispravno o trajnome međusobnom prelijevanju poezije i proze i neispravno o njihovoj granici: kao da prozno pripovijedanje nastaje onda kad zataji sposobnost kazivanja u stihu (ta se pojava, naravno, također javlja, ali je prozno kazivanje prvenstveno forma koja se oblikuje ravnopravno s pjesmama).

U članku o tragovima stiha na stećcima tvrdi autor da natpisi stećaka izviru iz epskih stihova, bez dovoljno uvjerljivih argumenata. U članku o historiji stiha navode se primjeri deseteraca u bajkama, govori se o odnosu seoske i građanske kulture prema poeziji (na način pomalo neobičan), o ponavljanju prijedloga u bugaršticama i poveljama. Članak o tvorcima narodnog epa govori o slijepim guslarima i o hajducima, s nizom dobro odabranih primjera, te daje prilično opravdanu protutežu Murkovu potpunom negiranju epskog doprinosa slijepaca.

U članku o pjesmama u Vukovu Rječniku prikazuje autor stihove koji su ondje citirani drukčije nego u štampanim Vukovim zbirkama, a u članku o akcentu zastupa mišljenje da je srpskohrvatski stih u narodnoj i u pisanoj umjetničkoj poeziji silabičan, pa naglasak nema metričke važnosti.

Ako na kraju još prigovorimo autoru zbog ležernog načina citiranja pojedinih djela nekim čudnim skraćenicama, gotovo kao u domaćem familijarnom žargonu, i ako mu prigovorimo što je epske pjesme nazvao epom te time očito stvorio zabunu, priznat ćemo mu na kraju, uza sve krupne zamjerke, da se njegova knjiga uhvatila ukoštac s mnogim bitnim pitanjima naše narodne epike i da čitalac i onda kada opravdano negoduje protiv mnogo čega u ovoj knjizi, ipak može, direktno ili indirektno, iz nje dosta toga naučiti i s interesom je pročitati.

Maja Bošković-Stulli

RUDOLF UND SUSANNE SCHENDA, EINE SIZILIANISCHE STRASSE. Volkskundliche Beobachtungen aus Monreale. Untersuchungen des Ludwig-Uhland-Instituts der Universität Tübingen. Volksleben, 8. Band. Tübinger Vereinigung für Volkskunde, Tübingen 1965, 112 str., 41 fot.

Zanimljivo je za nas upoznati seriju radova koje u posljednjih nekoliko godina izdaje pod skupnim imenom »Volksleben« (Narodni život) Institut Ludwiga Uhlanda na univerzitetu u Tübingenu u Saveznoj Republici Njemačkoj. Zanimljivo je, zato upoznati ovu ediciju, jer njena redakcija (Hermann Bausinger s Rudolfom Schendom i Herbertom Schwedtom), a s njom i čitava radna zajednica koja se okuplja oko ovog aktivnog centra, studiju folklornih i etnoloških tema pristupa s aktualnoga aspekta zahvaćajući narodni život u njegovu recentnom postojanju, kako se danas odvija u društvenoj sredini sitnoga, u nauci do sada ne mnogo uočenog maloga građanina. Dok u promatranju pučke sredine, pa i one naših